

стратегічного виживання: від того, як і в що інвестується інтелектуальна енергія, залежить не лише майбутнє демократії, а й сама здатність людства зберігати і розвивати свою реальність. Мислення, яке позбавлене глибини, критичності й зв'язку з реальністю, стає знаряддям маніпуляції, самознищення або стагнації. Навпаки, мислення як здатність до відповідального осмислення, як практика внутрішньої підготовки – це єдина реальна інфраструктура свободи. І саме тому філософія, як простір розрізнення, як інституція очищення змісту, як аналітика меж можливого, сьогодні стає не розкішшю, а необхідністю.

Література

1. Біблія. Переклад УБТ. Київ: Університет Біблійної Теології, 2023. 1241 с.
2. Hultman J. et al. A resourcification manifesto. Research Policy, 2021. Vol. 50, No. 9. P. 104–297.
3. Bratton B. The revenge of the real: Politics for a post-pandemic world. London : Verso, 2021. 224 p.
4. Táíwò O. O. Elite Capture: How the Powerful Took Over Identity Politics. Chicago : Haymarket Books, 2022. 200 p.
5. Parikka J., Peters J.D. The elements and media theory. *Cultural Politics*. 2015. Vol. 11(3). P. 411–421.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-518-4-7>

КАПІТАЛ: ВІД ЕКОНОМІЧНИХ ПІДХОДІВ ДО СУТНІСНОЇ ОСНОВИ

Діденко Л. В.

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії гуманітарних наук
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Сучасний світ звеличує *капітал* через посилення штучної уваги до нього переважно через акцентування його функційності та/або характеристик.

Головна проблема прихована саме в економічному соціосегменті: поняття «капітал» є результатом багатьох «епохових переходів» – первинно від ресурсів (удоступнених, накопичуваних, кількісно

обраховуваних), які складали основу власності (тобто (не)легітимно «закріплювались за деким») та були маркером багатства (як результату владарювання над ресурсами). Ця «тенденція до роботи з ресурсами» посприяла з'яві поняття «капітал», проте воно не отримало чіткого сутнісного дефініціювання від представників класичної політичної економії та економічної теорії: економісти розглядали радше проявність капіталу через варіативи, функції, особливості тощо.

Капітал як людський «оптимізований конструкт» має складну історію становлення, яка розгортається по-різному в кожній культуролокації. Водночас його основою є саме багатство: з квадролексним акцентуванням найзначимішого (тобто: просторово-культурне, часово-історичне, об'єкто-ресурсне, аксіологічно-смісловне).

Реконструктивно *поняття «капітал» отримало переважно «об'єкто-ресурсний зміст»* (тобто його уточнювали через «домінуювальні епохові культуроакцентовані складники» – худобу, землю, майно, гроші тощо).

Західноєвропейська традиція «опрацювання» поняття «капітал» своєрідно посилюється не один раз. Для давньогрецької Античності було характерним розмежування «природного» (землеробство, торгівля товарами, ремісництво) та «неприродного» (лихварство) збагачення [1]. Римоміперська формула позики була суворо регламентованою та супроводжувалась численними обмеженнями. В обидвох культуролокаціях мислителі наголошували на моральних аспектах господарювання (і – відповідно – економічної діяльності): багатства мало бути достатньо для життєдіяльності родини/роду, а надмірність і жадібність вважали вадами, яких слід було уникати.

З плином часу економічні практики ускладнювалися, що зумовлювало формування наступних змістових витків поняття «капітал»: 1) позичання під відсотки (або лихварство) як зисково-фінансова форма (Середньовіччя); 2) пре-банківські та пре-біржові операції, що посилили грошово-кредитний аспект капіталу (Ренесанс); 3) матеріально-речовий підхід до капіталу (XVIII ст.) [2]; 4) монетарний підхід до змісту капіталу в контексті праці та виробництва (XIX ст.) [3].

У XX ст. дефініціювання капіталу значно ускладнилося – його почали «фрагментувати» на численні варіативи (тобто капітал «розмножився» у різноманітності підходів, типів/видів/форм). Він і донині залишається складним для однозначного визначення.

Мовоодиницевий *конструкт «сутнісна основа»*, зазначений у запропонованій темі, є своєрідним «логічним покручем», оскільки «основа» за своєю природою вже передбачає «сутність». Водночас у контексті даного дослідження цей «поняттєвий парадокс» постає

прийомом, що має на меті акцентувати необхідне – з точки зору філософа – щодо поняття «капітал».

Галузеві фахівці нерідко критикують філософію за її «надмірну абстрактність». Утім, саме вона часто слугує «рятівним колом» у роботі з базовими конструктами/поняттями в усіх соціосегментах. Адже окреслення чіткої основи окремого поняття уможливорює коректну застосовність поняттєво-термінологійного каркасу як в межах окремої галузі, так само й в міжгалузевому просторі.

Сутнісна дефініція капіталу уможливорює відкрите «широке поле елементоохоплення»: від класично-усталених – кількісно-вимірюваних форм (тобто худоби, землі, майна, грошей тощо) – до антропоодиночії, яка своїми діями сприяє капіталізуванню будь-чого. Капітал постає як потенційна або актуалізована здатність створювати, акумулювати й передавати цінність через системні відносини, що забезпечують відкладену або безпосередню перевагу у доступі до ресурсів, влади, впливу чи продуктивності. У такому розумінні капітал незводимий до чого конкретного: він радше постає оформленим потенціалом.

Отже, перехід від економічних підходів до виявлення сутнісної основи капіталу завдяки філософії не лише спрощує його розуміння як «людського конструкту», а й розширює науковий лексикон. Такий філософсько-економічний підхід до осмислення поняття «капітал» акцентує увагу «зацікавлених (між)галузевих фахівців» (економістів, соціологів, політологів та ін.) не тільки на його функційності та/або характеристиках, але й на його підґрунті, що в подальшому впливатиме на форми антроповзаємодії у формуванні «перспективнішого майбутнього».

Література

1. Арістотель. Політика / пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. 239 с.
2. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй / переклад з англ. О. Васильєва, М. Межев'якіної, А. Малівського. Київ : Port-Royal. 2001. 594 с.
3. Marx K. Das Kapital. Kritik der politischen Ökonomie. Erster Band. Hamburg, 1890. {MEGA II/10: "Das Kapital", 1. Band, Druckfassung 1890}. *MEGA*digital. *Ökonomische Texte von Karl Marx im Internet*. Berlin: Berlin – Brandenburgische Akademie der Wissenschaften & TELOTA, 2012. URL: <http://telota.bbaw.de/mega/>